

Установлено, що варіанти-гіпоніми становлять когнітивну модель фреймів-сценаріїв, оскільки одна й та ж ситуація спостереження і прогнозу набуває потрібного знакопозначення (за допомогою паремійних знаків) залежно від того, який фрагмент цієї ситуації (тобто сценарій) був більш значущий для його найменування представниками китайської та російської культур.

Ключові слова: логіко-семіотична реконструкція, когнітивна модель, фрейм-сценарій, паремії із семантикою прогнозу, знакопозначення.

Ju Jintao. Logical and Semiotic Reconstruction of Proverbs with Semantics of Forecast in Chinese and Russian.

This article provides the logical and semiotic reconstruction of paremiological units with semantics of forecast that are logically combined into model CONDITION – RESULT reflecting the scheme of semantic and symbolic structures that represent one of the invariant situations of monitoring and forecasting, and it serves as hyperonym for its models such as variant-hyponym as “What (who) [available, appearing, evident] WHERE – to which”; “What (who) [available, appearing, evident] ANYWHERE – to what”; “What (who) [have any] FEAUTURE – to what”; “WHAT [observed, occurring] – will (happen, happens, is expected) that”; “Who [does] WHAT – will (happen, become) what.” The variants-hyponyms have been established to be cognitive model frames-scenarios, because one and the same situation of monitoring and forecasting becomes necessary sign designation (using paremiological marks) depending on which piece of this situation (i.e. scenario) was more significant for its naming by the representatives of Chinese and Russian cultures.

Keywords: logical and semiotic reconstruction, cognitive model, frame-scenario, proverbs with the semantics of forecast, sign designation.

Швець А. І.

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНА ПРИРОДА МОТИВАЦІЇ ЯК ПРОЦЕСУ Й МОТИВОВАНОСТІ ЯК ЙОГО РЕЗУЛЬТАТУ

У статті розглянуто поняття мотивації крізь призму мотивології, наведено різні аспекти вивчення мотивації – формально-структурний, семантичний та когнітивно-ономасіологічний, які зумовили неоднозначні погляди дослідників до виявлення її типів. Останній підхід пропонує мотиваційну ознаку як критерій для ідентифікації типів мотивації. На основі реконструкції мотиваційних ознак окремих казкових онімів встановлено джерела їхньої мотивації.

Ключові слова: мотивація, типи мотивації, мотиваційна ознака, казкові оніми.

Сучасний словотвір як складова теорії номінації продовжує дослідження мотиваційних механізмів, що на мовному рівні виявляються у структурно-семантичних зв'язках між похідними та твірними одиницями мовної системи, а на когнітивному – є способом мовної репрезентації концептуальних реляцій синергетичної системи етносвідомості. Аналіз мотивації номінативних одиниць дає змогу зрозуміти механізми устрою цієї системи, а також виявити психічні процеси, які опосередковують зв'язок мовної й концептуальної площини мовного знака, процедури отримання, обробки та переробки інформації, набутої чуттєво-емпіричним шляхом, внутрішньою мисленнєвою рефлексією при взаємодії з позасвідомими процесами [25].

Питання мотивації порушували ще античні філософи (зокрема Платон), сформульовані як “ідеї імені, ідеї образу”, які в різні часи й різними науковими осередками витлумачувалися відповідно до стану розробки проблеми іменування явищ і предметів навколишньої дійсності на певному етапі розвитку лінгвістичної науки.

Найбільш близько до сучасного розуміння мотивації, оновленого когнітивним

поглядом на це важливе питання, підійшов свого часу О. О. Потебня, який зазначав, що “оскільки людина сприймає той чи інший предмет одразу декількома органами чуття, спрямованими на сприйняття різних ознак предмета, то цей предмет у цілісності (сукупності) своїх ознак формує для думки постійну величину, чуттєвий образ предмета, в якому переважає якась одна з ознак” [22, с. 122]. На його думку, цією ознакою є внутрішня форма слова. Припускаємо, що саме під ознакою учений розумів мотиваційну основу найменування предмета, пов’язуючи її з внутрішньою формою слова, реконструкція якої і донині становить дискусійну проблему в теорії номінації, обґрунтовуючи актуальність теми пропонованої статті.

Метою статті є витлумачення когнітивно-ономасіологічної природи мотивації як процесу і мотивованості як його результату.

Завдання:

– представити різні погляди дослідників на поняття “мотивація”, акцентуючи увагу на його процесуальній когнітивно-ономасіологічній природі;

– проаналізувати типи мотивації, виявлені представниками різних наукових напрямів;

– на прикладі окремих казкових онімів реконструювати мотиваційну ознаку їхньої номінації.

Трансформували у бік звуження поняття внутрішньої форми мови, запропоноване В. фон Гумбольдтом, О. О. Потебня заклав підвалини для нової науки – мотивології (Н. Д. Артюнова, О. І. Блинова, О. С. Герд, М. Д. Голев, О. А. Земська, О. С. Кубрякова, В. В. Лопатін, М. Е. Рут, О. О. Селіванова, В. М. Телія, І. С. Улуханов та ін.), ключовим терміном якої є внутрішня форма слова, тісно прив’язана до основного її поняття мотивації.

Спершу мотивацію (О. І. Смирницький) досліджували у *формально-структурному* аспекті й визначали її як вибір мовного матеріалу для позначення ознак предмета з уже наявного складу морфем [30]. Починаючи з середини ХХ ст., завдяки працям Г. Й. Винокура та його методиці словотвірного аналізу на основі критерію похідності на семантичній основі, мотивацію стали розглядати у *семантичному* аспекті [там само, с. 3–54]. Згодом мотивацію інтерпретували як процес, засвідчивши її динамічний характер. На думку М. Д. Голева, мотивація – “це процес супозиційно-мотиваційного забезпечення актів деривації лексичних одиниць, уперше чи повторно утворюваних, причому результатом мотиваційної діяльності є функціонування мотивата” [7].

Такі різні аспекти вивчення мотивації зумовили неоднозначні підходи до виявлення типів мотивації, в основу ідентифікації яких покладено різні принципи.

Ст. Ульман запропонував розрізняти *фонетичну* (природну), *морфологічну* (морфематичну) та *семантичну* (яка враховує семантичні зв’язки між компонентами найменування та явищем переусвідомлення) мотивацію [32, с. 255].

Спираючись на принцип розмежування форми та семантики мотиватора і мотивованого слова, О. І. Блинова виділила *лексичну* (відображає відношення слів як цілих одиниць з їх індивідуально-конкретним змістом і фонетичним виглядом) і *структурну* (залежність між словами, що існують завдяки структурній, формальній і семантичній співвіднесеності) мотивацію [2, с. 16].

О. С. Кубрякова виявила *аналогічну* (слово номінується за допомогою копіювання схеми його утворення); *кореляційну* (пари слів демонструють словотвірчі кореляції); *дефініційну* (слова утворюються на синтаксичній основі) мотивацію [17, с. 5].

Т. Р. Кияк поділяв мотивацію за співвідношенням внутрішньої форми і семантики на *повну* (компонент значення – внутрішня форма), *часткову* (внутрішня форма і значення перебувають у відношеннях перетону), *абсолютну* (повний збіг внутрішньої форми і значення) та *нульову* (відсутню) [14, с. 12–17].

Дослідниця Глуховська М. С., цитуючи В. В. Лопатіна, пише, “що словотвірний аналіз, здійснюваний тільки на базі прямої мотивації, є недостатнім, оскільки морфемне членування мотивованого слова, засноване лише на лінійному його зіставленні з мотиваційним, є першим, нижчим етапом (але ніяк не сутністю) словотвірного аналізу. Це пояснюється тим, що такий аналіз фактично залишається на рівні лексики і потребує коригування зі справжнім синхронним словотворчим аналізом, якщо до уваги беруться цілі словникові моделі та типи [19, с. 39–40]. А тому учений виокремлює такі типи мотивації: *номінальну* (пояснення не викликає труднощів), *метафоричну* (переносна думка виникає лише на рівні мотивованого переносу тільки у словотвірній структурі)” [6, с. 66].

Тимчасом О. А. Земська зосередилася на *переносній мотивації*, бо саме цей тип мотивації найбільшою мірою розкриває когнітивну суть номінативних процесів, пов’язаних із вторинною номінацією. Так, переносну мотивацію вона диференціювала на а) *реальну* (образне позначення мотивованого слова успадковується від переносного значення мотиватора); б) *асоціативну* (значення мотивованого слова ґрунтується на сталих асоціаціях, властивих значенню мотиватора); в) *образну* (образне значення мотивованого слова базується на прямому значенні мотиватора) [12, с. 3–23].

Подальші дослідження мотивації та її типів ґрунтувалися на попередніх спостереженнях і результатах, але відрізнялися своїм розумінням мотивації, витлумачуючи її на основі когнітивних мисленневих операцій, пов’язаних, насамперед, з асоціаціями людини та їхнім відображенням у процесі іменування явищ навколишньої дійсності. Такі припущення можна зробити, звернувшись до термінологічних позначень різних типів мотивації, запропонованих І. С. Улухановим: *асоціативно-описового*, *асоціативно-порівняльного*, *гіпонімічного*, *часткового* та *експресивного*. При цьому мотиваційні відношення дослідник розглядає як елемент мовної системи (аналізує мотивовані слова у синонімічних рядах) та тексту (аналізує функціонування словотвірних пар в одному контексті) [33, с. 5–19].

Але найбільш близько до осмислення мотивації у її співвідношенні із внутрішньою формою слова підійшов В. В. Левицький, який розрізнив *етимологічну мотивацію*, пов’язану з відновленням у діахронії слова-джерела, яке стало основою виникнення сучасної номінації; 2) *фонетичну* – на базі прямого наслідування природних звуків; 3) *семантичну* – установлення зв’язків твірної бази і результативної одиниці на рівні їхнього змісту; 4) *морфологічну* – виявлення плану вираження слова у словотвірному гнізді [18, с. 27]. По суті, тут мотивація розглядається як процедура порівняльно-історичного методу, в результаті якого відновлюється архетип слова – первісна (внутрішня) його форма і мотиваційна ознака, яка була покладена в основу найменування і розвинулася у процесі функціонування слова на різних етапах розвитку мови.

Найсучасніший підхід – *когнітивно-ономасіологічний* – у розкритті мотиваційної ознаки назв розробила О. О. Селіванова, який успішно апробований нею та її учнями, а також іншими дослідниками, послідовниками її ідей, що вивчали номінативну природу одиниць різних лексико-семантичних класів, зокрема онімів: *гастронімів* (на матеріалі французької мови – Браницька Я. В.), *іхтіонімів* (на матеріалі французької, англійської та української мов – Швець Н. В.), у міфологічній моделі світу – І. І. Козубенко, *автохонімів* (М. О. Демчук), *назв лікарських рослин* (на матеріалі

української мови – В. В. Калько, на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов – Л. М. Усик), *ентомонімів* (на матеріалі англійської мови – О. В. Коновалова), *назв рослин у первинному і вторинному семіозисі* (на матеріалі української, російської, німецької та французької мов – А. М. Сердюк).

Під *мотивацією* О. О. Селіванова, а слідом за нею її послідовники, розуміє “наскрізну лінгвопсихоментальну операцію процесу і механізмів творення номінативної одиниці для встановлення семантичних і формальних відношень між мотиваційною ознакою і похідною номінативною одиницею на підставі зв’язків різних компонентів структури знань про позначуване у свідомості носіїв конкретної мови” [24, с. 158].

В її роботах [24–27] та у працях згаданих вище дослідників, які розробляли когнітивно-ономасіологічний аспект номінації, увагу було зосереджено на виявленні таких типів мотивації, як *пропозиційний* – заснований на перенесенні позначень одного компонента події на інший; імені класу об’єктів на об’єкт цього класу; позначення частини на ціле й цілого на частину за суміжністю в межах однієї ситуації. У складі цього типу мотивації виділяють гіперонімічний, еквонімічний, категорійний, опозитивний і предикатно-аргументний різновиди; *асоціативно-термінальний*, коли основою мотивації є метафора, з його різновидами: структурно-метафоричним, дифузно-метафоричним, гештальним і архетипним; *модусний*, де актуалізовані пізнавальні функції людини, корелюючи з мисленневою сферою, представляючи раціональну оцінку, а його зв’язок із психічними функціями відчуттів та почуттів формує сенсорний та емоційний (афективний, емотивний) типи оцінки; *змішаний* (або концептуально-інтеграційний), якщо у структурі знань про позначене поєднані мотиватори різного статусу [27, с. 165–170].

Якщо додати до цієї типології *етимологічний* тип мотивації (запропонований В. В. Левицьким) і починати реконструкцію номінативного акту з відновлення внутрішньої форми найменування як первинної бази для номінації, то вона буде вичерпною для розкриття мотиваційної основи мовного знака.

Реконструюючи мисленнєві операції, задіяні у процесі мотивації, можна говорити про поняття *мотивованості*. М. Д. Голев вважає мотивацію процесом, однією зі сторін *процесу* деривації, особливою формою функціонування слова (дериваційно-мотиваційним процесом) [7, с. 3], а Т. Р. Кияк її засобом називає мотивованість, безпосередньо пов’язану з внутрішньою формою слова [14, с. 77]. І хоча М. Д. Голев уточнює, що мотивація – це не просто вибір ознаки, а й “результат створення мотивованої форми найменування на основі мотиваційної ознаки, що лягла в основу найменування”, але очевидно дослідник тут мав на увазі мотивованість [7].

Власне кажучи, мотивованість – це та мотиваційна ознака, збережена у внутрішній формі слова, на основі якої виникла сучасна назва. Мотивація, по суті, це процес реконструкції її засобу – мотивованості – результату.

Традиційно представники лексико-семасіологічного підходу у теорії номінації (О. І. Блинова, М. Д. Голев, М. Н. Янценецька та ін.) під мотивованістю розуміють “структурно-семантичну властивість слова, що дозволяє усвідомити раціональність зв’язку значення та звукової оболонки слова на основі його лексичної та структурної співвіднесеності” [2, с. 26].

Тим часом новий когнітивно-ономасіологічний (О. О. Селіванова та ін.) аспект номінативної діяльності ураховує зв’язок між концептуальною та мовною картинами світу як відображенням світу дійсності у свідомості народу та його мові і передбачає реконструкцію ономасіологічної структури найменування та когнітивне моделювання структури знань про позначене. Ядром цієї моделі є пропозиційний компонент, який

містить відносно об'єктивні, несуперечливі знання про позначене, вербалізовані одиницями у прямих значеннях, що корелює з асоціативно-термінальною частиною, представленою метафоричними знаками, що позначають інформацію за принципом фіктивності, а також наскрізним складником модусу, що згідно з концепцією Ш. Баллі, виражає “різні відтінки почуттів або волі” [3, с. 6–8].

Найбільш проблематичним на сьогодні залишається питання реконструкції мотиваційної основи (мотивованості) тих мовних знаків, що позначають інформацію за принципом фіктивності. Цю проблему намагався порушити у своїй праці Ю. С. Маслов, який залежно від відношення мотивуючої ознаки до дійсності, виділив *реальну, нереальну* (вигадану, міфічну й фантастичну) та *формальну* мотивацію лексичних одиниць [20, с. 135–142].

Так, наприклад, залишається не розробленою процедура когнітивно-ономасіологічної реконструкції тих найменувань, які є продуктами уяви людини, до яких належать і **казкові оніми**.

Спробуємо реконструювати мотиваційну ознаку окремих казкових онімів, застосувавши запропоновані мисленнєві операції у виявленні мотивації і мотивованості.

Широко вживане в українському казковому ономастиконі ім'я Іван часто пов'язують з “Дурником” низького соціального статусу. За даними Етимологічного словника української мови у 7 т. [11, с. 287-288], *Іва́н* – поширене українське чоловіче ім'я, запозичене з єврейської мови за посередництва грецької та церковнослов'янської. Єврейське ім'я יְהוָה יִשְׂרָאֵל *Yehōwāh* у буквальному перекладі означає “Ягве милостивий”. Давня книжна форма: *Іоан(н)*; похідні форми: *Іванко, Івасик, Івашко, Івась, Ясь, Йван*.

У казковому ономастиконі соціальний статус Івана, зазвичай, низький – це бідний наймит: “*Давним-давно жив собі бідний наймит Іван. Та так-то вже бідно жив, щой не сказати*” [1] або просто син селянина чи селянки: “*Було чи не було, а жив собі в сімдесят сьомій країні бідний чоловік. Хата в нього була стара, в землю запала, і ніхто ніколи до неї не хотів заходити. А в хаті тій тільки й достатку, що багато дітей. Каже Іван одного разу батькові: Піду я, няню, в білий світ. Ачей децю зароблю. Згодилися батько й мати*” [23], або навіть сирота: “*У одному селі жив сирота Іванко*” [10].

Номінований цим ім'ям казковий персонаж уособлює бідність, яка змушує його йти “в білий світ”, “у люди”, “шукати роботу” для зміни свого соціального статусу. На своєму шляху він бореться зі злом, долає перешкоди, допомагає слабким і знедоленим. Остання його функція якраз і мотивована походженням його імені, в якому закладено значення “Ягве милостивий”. У нагороду за свої вчинки він отримує царство, наречену, життя, знаходить брата, допомагає батькам. Оскільки це ім'я має єврейське походження, то припускаємо, що казковий сюжет про нагороду Івана сягає біблійної легенди про те, що Бог обіцяв єврейському народові за його страждання і нужду “землю обетовану”. Тут маємо пропозиційний тип мотивації.

Наступний казковий персонаж на імя *Грудень* теж має мотиваційну основу, пов'язану з історико-культурними джерелами його номінації. *Грудень* – дванадцятий місяць року у Григоріанському календарі, має 31 день.

Грудень походить від слова *груддя* або *грудки*. Після осінніх дощів розтопані возами ґрунтівки замерзали. Їздити такими дорогами було важко, бо заважали замерзлі грудки. Також грудки утворювалися на замерзлих зораних полях. Але якщо подивитися на словотвірну його мотивацію, то воно складається з двох частин *грудень*, де *гру* – це *грудки*, замерзлі частинки. Тому *грудень* означає “замерзлі короткі (частини) дні” [4]. Як засвідчує “Словарь української мови” Б. Грінченка, аж до ХХ ст.

цей місяць називали *студень*. У народі його звали: лютень, хмурень, стужайло, мостовик, трусим [29, с. 221].

Казковий онім *Грудень* мотивований внутрішньою формою слова *грудень*, адже в казці носій цього імені – казковий персонаж є “[...] крижаним, волосся і борода в нього були білі, як сніг [...]” [8]. Мотивація назви відображається і в діях казкового персонажу “Крижаний Місяць нахмурих брови і підняв посох над головою. В ту ж мить згас вогонь. Небо вкрилося хмарами. На землю почав падати лапатий сніг. Зірвався пронизливий холодний вітер” [там само]. А цей казковий онім відображає асоціативно-термінальний тип мотивації.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що під мотивацією розуміємо лінгвопсихоментальний процес творення номінативної одиниці, заснований на встановленні семантичних і формальних відношень між мотиваційною ознакою і похідною номінативною одиницею на підставі зв'язків різних компонентів структури знань про позначене у свідомості носіїв конкретної мови. Результатом цього процесу є мотивованість готової назви.

Найбільш складними одиницями для реконструкції мотиваційної ознаки є ті найменування, що є продуктами уяви людини, до яких належать і казкові оніми. Попередній аналіз мотиваційної основи окремих казкових онімів дає підстави припустити, що вони є мотивованими утвореннями, джерелами яких є як словотвірна їхня структура, зумовлена національно-культурними факторами, так і метафорична транспозиція, в основі якої також лежать національно-культурні асоціації.

Перспективами подальших досліджень є таксономія казкових онімів за типами мотивації в італійській та українській мовах.

Л і т е р а т у р а

1. Бідний Іван і попадя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litread.me/pages/571327/536000-537000?page=2>.
2. Блинова О. И. Мотивированность слова и функциональный аспект / О. И. Блинова // Русское слово в языке и речи. – Кемерово : Изд-во Кемеровского ун-та, 1976. – С. 16–21.
3. Браницька Я. В. Гастроніми в сучасній французькій мові: когнітивно-онимасіологічний аспект : дис. канд. філ. наук : 10.02.05 / Яніна Валентинівна Браницька. – К., 2009. – 197 с.
4. Вікіпедія [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Грудень>.
5. Винокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г. О. Винокур // Труды Московского ин-та истории, философии и литературы : [сб. тр.] / [под ред. М. В. Сергиевского, Д. Н. Ушакова, Р. О. Шор]. – М. : Изд-во Московского ин-та истории, философии и литературы, 1939. – С. 3–54.
6. Глуховська М. С. Обсяг поняття асоціативної мотивації у словотворі української мови / М. С. Глуховська. // лінгвістичні дослідження : [зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди.]. – 2014. – № 37. – С. 65–69.
7. Голев Н. Д. Динамический аспект лексической мотивации / Николай Данилович Голев. – Томск : Изд-во ТГУ, 1989. – 252 с.
8. Дванадцять місяців [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://skarbnu4ka.com/dvanadtsyat-misyatsiv/>.
9. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV–XVII ст. / Марія Олексіївна Демчук. – К. : Наукова думка, 1988. – 172 с.
10. Дівчинка-тростинка [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-parodni-kazky/divczynyna-trostynka>.
11. Етимологічний словник української мови : в 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) [та ін.]. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 2: Д – Кошці / укл. : Н. С. Родзевич [та ін.]. – 1985. – 572 с.
12. Земская Е. А. Виды семантических отношений словообразовательной мотивации / Е. А. Земская // Wiener Slavischer Almanach. – Wien, 1984. – P. 3–23.

13. *Калько В. В.* Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Калько Валентина Володимирівна. – Одеса, 2003. – 203 с.
14. *Кияк Т. Р.* Семіотичні реляції між внутрішньою формою та значенням лексичних одиниць / Т. Р. Кияк // Наукові записки. Серія “Філологічні науки”. – Кіровоград, 2011. – № 95 (2). – С. 12–17.
15. *Козубенко И. И.* Номинации классификаторов-ихтионимов в мифологической модели мира / И. И. Козубенко // Сб. науч. трудов МПГУ. – М. : Прометей, 2006. – С. 134–139.
16. *Коновалова О. В.* Мотивация английских энтономимів у когнітивно-ономасіологічному висвітленні : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. В. Коновалова. – Одеса, 2009. – 20 с.
17. *Кубрякова Е. С.* Типы языковых значений. Семантика производного слова / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
18. *Левицький В. В.* Фонетическая мотивированность слова / Виктор Васильевич Левицкий // Вопросы языкознания. – 1994. – № 1. – С. 26–38.
19. *Лопатин В. В.* Русская словообразовательная морфемика. Проблемы и принципы описания / В. В. Лопатин. – М. : Наука, 1977. – 352 с.
20. *Маслов Ю. С.* Введение в языкознание: учебник для вузов / Юрий Сергеевич Маслов. – Москва : Высшая школа, 1975. – 328 с.
21. *Пекшеева Э. И.* Ихтионимы и лексика рыболовства в мари́йском языке : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.22 “Языки народов зарубежных стран Европы, Азии, Африки, аборигенов Америки и Австралии” / Э. И. Пекшеева. – Йошкар-Ола, 2012. – 24с.
22. *Потебня А. А.* Слово и миф / Александр Афанасьевич Потебня. – М. : Правда, 1989. – 624 с.
23. Про морського півня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kazka.ru/pro-morskogo-pivnya.html>.
24. *Селиванова Е. А.* Когнитивная ономасіология / Елена Александровна–Селиванова. – Киев, 2000. – 248 с.
25. *Селіванова О.* Когнітивна концепція словотвірної мотивації [Електронний ресурс] / О. О. Селіванова. – Режим доступу : <http://shkolaw.in.ua/mabuldra/Концепція+словотворчої+мотивації+о.+о.+Селіванова+Черкаський+національний+університет+імені+Богдана+Хмельницькогоa/main.html>.
26. *Селіванова О. О.* Складне слово: мовні моделі світу (основи зіставної композитології російської та української мов) / Олена Олександрівна Селіванова. – Черкаси : ЦНТІ, 1996. – 297 с.
27. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 713 с.
28. *Сердюк А. М.* Мотиваційна основа назв рослин у первинному і вторинному семіозисі (на матеріалі української, російської, німецької та французької мов) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 / Алла Михайлівна Сердюк. – Бердянськ, 2002. – 377 с.
29. Словарь української мови : в 4-х т. / [упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко]. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – Т. 4.
30. *Смирницький А. И.* Лексикология английского языка / Александр Иванович Смирницький. – М., 1956. – 336 с.
31. *Стройкова С. А.* Номенклатура іхтіофауни в сучасній німецькій мові: когнітивно-ономасіологічний аспект : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Світлана Анатоліївна Стройкова. – Черкаси, 2012. – 208 с.
32. *Ульман С.* Семантические универсалии / С. Ульман // Новое в лингвистике. – 1970. – № 5. – С. 205–299.
33. *Улуханов И. С.* Мотивация и производность (о возможностях синхронно-диахронного описания языка) / И. С. Улуханов // Вопросы языкознания. – 1992. – № 2. – С. 5–19.

References

1. *Bidnyy Ivan i popadya* [Yelettronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://litread.me/pages/571327/536000-537000?page=2>.
2. *Blinova O. I.* Motivirovannost' slova i funktsional'nyy aspekt / O. I. Blinova // Russkoye slovo v yazyke i rech'i. – Kemerovo : Izd-vo Kemerovskogo un-ta, 1976. – S. 16–21.
3. *Branits'ka YA. V.* Gastronimi v suchasniy frantsuz'kiy movi: kognitivno-onomasіologichniy aspekt : dis. kand. fil. nauk : 10.02.05 / Yanina Valentinivna Branits'ka. – K., 2009. – 197 s.
4. Вікіпедія [Yelettronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Gruden'>.
5. *Vinokur G. O.* O nekotorykh yavleniyakh slovoobrazovaniya v russkoy tekhnicheskoy terminologii / G. O. Vinokur // Trudy Moskovskogo in-ta istorii, filosofii i literatury : [sb. tr.] / [pod red.

- M. V. Sergiyevskogo, D. N. Ushakova, R. O. Shor]. – M. : Izd-vo Moskovskogo in-ta istorii, filosofii i literatury, 1939. – S. 3–54.
6. *Glukhovs'ka M. S.* Obsyag ponyattya asotsiativnoï motivatsii u slovtvorii Ukraïns'koï movi / M. S. Glukhovs'ka // *lingvistični doslïdzhennya* : [zb. nauk. prats' KHNPU ім. G. S. Skovorodi.]. – 2014. – № 37. – S. 65–69.
 7. *Golev N. D.* Dinamicheskii aspekt leksicheskoy motivatsii / Nikolay Danilovich Golev. – Tomsk : Izd-vo TGU, 1989. – 252 s.
 8. Dvanadtsyat' mîsyatsiv [Yelettronniy resurs] – Rezhim dostupu : <http://skarbnu4ka.com/dvanadtsyat-misyatsiv/>.
 9. *Demchuk M. O.* Slov'yans'kî avtokhtonni osobovi vlasni imena v pobutii Ukraïns'kîv KHÍV–KHVÍÍ st. / Mariya Oleksiïvna Demchuk. – K. : Naukova dumka, 1988. – 172 s.
 10. Dívchinka-trostinka [Yelettronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky/divczyna-trostrynka>.
 11. Yetimologičnii slovník Ukraïns'koï movi : v 7 t. / AN URSS. Ín-t movoznavstva ім. O. O. Potebni ; redkol. O. S. Mel'nichuk (golovniy red.) [ta ín.]. – K. : Nauk. dumka, 1985. – T. 2: D – Koptsi / ukl. : N. S. Rodzevich [ta ín.]. – 1985. – 572 s.
 12. *Zemskaya Ye. A.* Vidy semanticheskikh otnosheniy slovoobrazovatel'noy motivatsii / Ye. A. Zemskaya // Wiener Slavischer Almanach. – Wien, 1984. – R. 3–23.
 13. *Kal'ko V. V.* Kognitivno-onomasiologičnii analiz nazv líkars'kikh roslin v Ukraïns'kîy movi : dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 / Kal'ko Valentina Volodimirivna. – Odesa, 2003. – 203 s.
 14. *Kiyak T. R.* Semiotični relyatsii mízh vnútrishn'oyu formoyu ta znachenniam leksichnikh odinit's' / T. R. Kiyak // *Naukovi zapiski. Seriya "Filologični nauki"*. – Kirovograd, 2011. – № 95 (2). – S. 12–17.
 15. *Kozubenko I. I.* Nominatsii klassifikatorov-ikhtionimov v mifologicheskoy modeli mira / I. I. Kozubenko // *Sb. nauch. trudov MPGU*. – M. : Prometey, 2006. – S. 134–139.
 16. *Konovalova O. V.* Motivatsiya angliys'kikh yentomonimiv u kognitivno-onomasiologičnomu visvitlenni : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 "Germans'kî movi" / O. V. Konovalova. – Odesa, 2009. – 20 s.
 17. *Kubryakova Ye. S.* Tipy yazykovykh znacheniy. Semantika proizvodnogo slova / Yelena Samoylovna Kubryakova. – M. : Nauka, 1981. – 200 s.
 18. *Levits'kiy V. V.* Foneticheskaya motivirovannost' slova / Viktor Vasil'yevich Levits'kiy // *Voprosy yazykoznaneya*. – 1994. – № 1. – S. 26–38.
 19. *Lopatin V. V.* Russkaya slovoobrazovatel'naya morfemika. Problemy i printsipy opisaniya / V. V. Lopatin. – M. : Nauka, 1977. – 352 c.
 20. *Maslov YU. S.* Vvedeniye v yazykoznaneye: uchebnik dlya vuzov / Yuriy Sergeevich Maslov. – Moskva : Vysshaya shkola, 1975. – 328 s.
 21. *Peksheyeva E. I.* Ikhtionimy i leksika ribolovstva v mariyskom yazyke : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.22 "Yazyki narodov zarubezhnykh stran Yevropy, Azii, Afriki, aborigenov Ameriki i Avstralii" / E. I. Peksheyeva. – Yoshkar-Ola, 2012. – 24s.
 22. *Potebnya A. A.* Slovo i mif / Aleksandr Afanas'yevich Potebnya. – M. : Pravda, 1989. – 624 s.
 23. Pro mors'kogo pivnya [Yelettronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://kazka.ru/pro-morskogo-pivnya.html>.
 24. *Selivanova Ye. A.* Kognitivnaya onomasiologiya / Yelena Aleksandrovna Selivanova Kiyev, 2000. – 248 s.
 25. *Selivanova O.* Kognitivna kontseptsiya slovtvirnoï motivatsii [Yelettronniy resurs] / O. O. Selivanova – Rezhim dostupu : <http://shkolaw.in.ua/mabuldra/Kontseptsiya+slovtvorchoi+motivatsii+o.+O.+Selivanova+Cherkas'kiy+natsional'niy+universitet+imeni+Bogdana+Khmelnits'kogo/main.html>.
 26. *Selivanova O. O.* Skladne slovo: movni modeli svitu (osnovi zistavnoï kompozitologii rosiys'koï ta Ukraïns'koï mov) / Olena Oleksandrivna Selivanova. – Cherkasi : TSNTÍ, 1996. – 297 s.
 27. *Selivanova O. O.* Suchasna lingvistika: napryami ta problemi / Olena Oleksandrivna Selivanova. – Poltava : Dovkillya-K, 2008. – 713 s.
 28. *Serdyuk A. M.* Motivatsiyana osnova nazv roslin u pervinnomu i vtorinnomu semiozisi (na materialii Ukraïns'koï, rosiys'koï, nimets'koï ta frantsuz'koï mov) : dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.15 / Alla Mikhaylivna Serdyuk. – Berdyans'k, 2002. – 377 s.
 29. Slovar' Ukraïns'koï movi : v 4-kh t. / [upor. z dod. vlas. materialu B. Grinchenko]. – K. : Vid-vo Akademii nauk Ukraïns'koï RSR, 1958. – T. 4.
 30. *Smirnit's'kiy A. I.* Leksikologiya angliyskogo yazika / Aleksandr Ivanovich Smirnit's'kiy. – M., 1956. – 336 s.
 31. *Stroykova S. A.* Nomenklatura ikhtiofauni v suchasniy nimets'kîy movi: kognitivno-onomasiologičnii aspekt : dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 / Svitlana Anatol'ivna Stroykova. – Cherkasi, 2012. – 208 s.

32. Ul'man S. Semanticheskiye universalii / S. Ul'man. // Novoye v lingvistike. – 1970. – № 5. – S. 205–299.
33. Ulukhanov I. S. Motivatsiya i proizvodnost' (o vozmozhnostyakh sinkhronno-diakhronnogo opisaniya yazyka) / I. S. Ulukhanov // Voprosy yazykoznaniya. – 1992. – № 2. – S. 5–19.

Швец А. И. Когнитивно-ономасиологическая природа мотивации как процесса и мотивированности как его результата.

В статье рассматривается понятие мотивации сквозь призму мотивологии, представлены разные аспекты изучения мотивации – формально-структурный, семантический и когнитивно-ономасиологический, обусловившие неоднозначные взгляды исследователей по поводу определения ее типов. Последний подход предлагает мотивационный признак в качестве критерия идентификации типов мотивации. На основе реконструкции мотивационных признаков отдельных сказочных онимов установлены источники их мотивации.

Ключевые слова: мотивация, типы мотивации, мотивационный признак, сказочные онимы.

Shvets A. I. Cognitive and Onomasiological Nature of Motivation as Process and its Result as Motivation.

The article discusses the concept of motivation through the prism of motivology studies. The different aspects of the study of motivation – formal, structural, semantic, cognitive onomasiological have been represented. They gave the researchers mixed views on the definition of its types. The latter approach provides a motivational sign as a criterion for identifying the types of motivation. Based on the reconstruction of the motivational signs of individual fairy onyms, the sources of their motivation have been established.

Keywords: motivation, types of motivation, motivational feature, fairy onyms.

Швец О. В.

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ФУНКЦИОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНІ ТИПИ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті виявлено чотири функціонально-прагматичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах: репрезентативи, директиви, експресиви та квеситиви. Установлено, що в мовленні номінативні речення виконують когнітивну, комунікативну, мислеоформлювальну, репрезентативну, експресивну, регулятивну, інформативну, фатичну, суггестивну функції. Проведено зіставний аналіз номінативних речень відповідно до їх прагматичного навантаження у структурі мовленнєвих актів.

Ключові слова: номінативне речення, функції мови, функціонально-прагматичні типи речень, репрезентативи, директиви, експресиви, квеситиви.

Сучасний стан розвитку лінгвістики характеризується тенденцією до вивчення мови у зв'язку з людиною, її мисленням і комунікативною діяльністю, що неможливе без звернення до функціонування мови загалом та речення – основної одиниці синтаксису зокрема.

Основні проблеми функціонального синтаксису викладено в наукових доробках І. Р. Вихованця (вивчення функцій синтаксичних одиниць) [4], А. П. Загнітка (аналіз класифікацій номінативних речень) [7], П. Адамця (основи функціонально-трансформаційного синтаксису російської мови) [1], О. В. Бондарка (аналіз системи функціонально-семантичних полів) [2], М. В. Всеволодової (теоретичні проблеми функціонального синтаксису) [5], Г. О. Золотової (аналіз синтаксичних одиниць з точки зору їх функцій у процесі комунікації та в єдності форми і значення) [8], А. Мустайокі (створення моделі функціонального синтаксису за принципом “від